

Kopinordom nr. 2
av 20.3.84

(Fagpressedommen)

V O L D G I F T S D O M

Kopinors voldgiftsrettssak nr. 2

Sakens parter:

Norsk Journalistlag ("NJ")
Rosenkrantzgt. 3, Oslo 1Prosessfullmektig: Advokat Leiv Robberstad
Rosenkrantzgt. 3, Oslo 1

mot

Den Norske Fagpresses Forening ("DNFF")
Rådhusgt. 30B, Oslo 1Prosessfullmektig: H.r.advokat Jon Christophersen
Grensen 3, Oslo 1

Voldgiftsrettens medlemmer:

1. H.r.advokat Dr.juris. Per Brunsvig, formann
2. Professor Dr.juris. Magnus Aarbakke
3. Førsteamenuensis Dr.juris Jon Bing

Saken gjelder:

Fordeling av vederlag for fotokopiering av fagpressestoff i perioden 1977-1979.

Voldgiftsretten avsa 20. mars 1984 slik dom:

1. Innledning:

Ved avtale av 14. mai 1980 mellom staten på den ene siden og 24 organisasjoner på den annen side forpliktet staten seg til å betale vederlag for fotokopiering av opphavsrettslig beskyttede verk.

En del av vederlaget for 1977-79 er utbetalt til Kopinor (tidligere Kopifag) som er et interesseorgan for organisasjoner som representerer rettighetshavere til åndsverk. Kopifag endret navn til Kopinor den 17. mars 1983. Alle Kopinors ni medlemsorganisasjoner er parter i avtalen med staten. Av disse ni er det fem organisasjoner som har gjort krav på vederlag for kopiering av pressestoff. Disse organisasjoner er: Den Norske Fagpresses Forening (DNFF), Norsk Journalistlag (NJ), Norsk Redaktørforening (NR), Norsk Ukepresse (NU) og Norske Avisers Landsforbund (NAL).

Vederlaget for kopiering av pressestoff skal etter vedtak i Kopinor fordeles på tre grupper: aviser, ukeblad og fagpresse.

Twisten om fordelingen av vederlaget til "avis-siden" ble løst ved Kopifags voldgiftsrettsdom nr. 1 av 16. juni 1982. Partene i denne tvisten var NAL, NR og NJ. Voldgiftsretten fordelte vederlaget med 30% til NAL, 20% til NR og 50% til NJ.

Fordelingen av vederlag til "ukeblad-siden" ble fastsatt i avtale av 26. oktober 1982 mellom NU og NJ. Vederlaget ble fordelt med 40% til NU og 60% til NJ.

Nårværende tvist gjelder fordelingen av vederlaget til "fagpresse-siden" for perioden 1977-1979. Dette vederlag er satt til kr. 214.312, hvortil kommer renter som pr. 30.4.83 utgjorde kr. 58.207, tilsammen kr. 272.519 pr. nevnte dato. Det er to organisasjoner som har gjort krav på andel av dette vederlaget: Den Norske Fagpresses Forening (DNFF) og Norsk Journalistlag (NJ).

Det rettslige grunnlaget for avgjørelse av tvisten er lov om fotokopiering o.l. av vernede verk til bruk i undervisningsvirksomhet av 8. juni 1979, samt avtalen av 14. mai 1980 med staten. Dette er det samme rettsgrunnlag som avgjørelsen i Kopifags sak 1 av 16. juni 1982 bygget på.

Forhandlingene om fordelingen av vederlaget mellom DNFF og NJ tok til den 27. august 1982. Etter at partene konstaterte at de ikke kunne komme til enighet, ba NJ i brev av 19. oktober 1982 til styret i Kopifag om at saken ble fremlagt for styret. Styret i Kopifag anså seg inhabilt i saken og nedsatte et meklingsutvalg på tre medlemmer. Partene la frem sine anførsler og påstander for meklingsutvalget gjennom to brev fra hver part.

Meklingsutvalget la den 17. mars 1983 frem følgende forslag til fordeling:

- Utgiverandel for fagpressen settes til	30%
- Redaktørandel settes til	30%
- Norsk Journalistlag	30%
- Ikke organiserte	<u>10%</u>
	<u>100%</u>

I Kopifags vedtekter § 5.2 står det bl.a. at "tvist mellom organisasjoner kan først bringes inn for voldgiftsretten efter å ha vært behandlet av styret". Av formelle grunner ble derfor meklingsutvalgets forslag vedtatt av styret som styrets forslag den 14. april 1983.

I brev av 15. april 1983 til Kopinor aksepterte DNFF meklingsutvalgets forslag under forutsetning av at DNFF skulle forvalte de uorganisertes 10%, redaktørandelens 30% samt en utgiverandel på 30%.

Ved brev av 20. april 1983 fra Kopinor til DNFF og Nj ble fristen for å bringe saken inn for Kopinors voldgiftsrett satt til 16. juni 1983.

I brev av 6. mai 1983 til Kopinor meddelte Nj at en ikke kunne akseptere meklingsforslaget.

Saken ble fremmet for voldgiftsretten ved stevning av 10. juni 1983 fra advokat Leiv Robberstad på vegne av Norsk Journalistlag. Det er tilsammen innlevert 6 prosesskrift og det er fremlagt en omfattende samling dokumenter. Saken ble behandlet i rettsmøter 17. og 18. januar 1984, hvor foruten prosessfullmektigene følgende var tilstede og avga forklaring:

For Nj journalist Stein Ove Grønsund.

For DNFF direktør Ole-Jacob Schjerven.

Voldgiftsretten holdt domskonferanse umiddelbart efter hovedforhandlingen, men den avsluttende domskonferanse og utskrivning av dommen er blitt forsinket fordi voldgiftsrettens formann har vært opptatt med andre saker.

2. Partenes anførsler.

2.1 Nj har anført at de vesentlige spørsmål er: Hva er tvistebeløpet betaling for - hva er kopiert - og hvem representerer opphavsmennene til det som er blitt kopiert?

Efter den avtale som ble inngått 14.5.80 mellom staten og de 24 organisasjoner som var tilsluttet Kopifag, senere Kopinor, skulle pressesiden bl.a. få et vederlag for kopiering i årene 1977, 78 og 79. Av dette skulle et beløp på kr. 214.312 tilfalle den periodiske fagpresse. Nj mener at godtgjørelsen til fagpressen bygger på en beregning som Statistisk Sentralbyrå foretok på grunnlag av materiale som Kirkedepartementet hadde innhentet fra skolene. I undersøkelsen var gruppe "L" angitt som "Tidsskrifter, fagblad". For denne gruppe var antallet kopisider for ett år beregnet til 1.011.784. Vederlaget ble beregnet etter en godtgjørelse av 7,25 øre pr. kopiside, som for det nevnte antall i 3 år gir et beløp på kr. 220.663. Fra dette må trekkes en administrasjons-godtgjørelse til Kopinor slik at gruppen "Tidsskrifter, fagblad" fikk netto til fordeling kr. 214.312.

Nj mener at det særlig er stoff med alment innhold som er blitt kopiert av skolene og slikt stoff vil i vesentlig grad være skrevet av skribenter som er medlemmer av Nj. De tidsskrifter som er medlemmer av DNFF inneholder vesentlig stoff som er blitt skrevet for utøvere av de spesielle yrker som vedkommende tidsskrift er rettet mot. Det vil ha formodningen mot seg at slikt stoff er blitt kopiert av skolene i noen vesentlig utstrekning.

Nj mener at ved fordelingen av tvistebeløpet kan DNFF alene ansees som representant for utgiversiden. Nj har i denne sammenheng vist til at ifølge DNFF's vedtekter kan "som medlemmer opptas tidsskrifter". Det fremgår av disse vedtekter at DNFF er en utgiverorganisasjon, som tar opp "tidsskrifter" og ikke skribenter som medlemmer. Nj hevder også at systemet for arbeidslivets organisasjoner er slik at én og samme organisasjon ikke kan ansees som representant for såvel arbeidsgiver- som arbeidstagersiden.

Man har i Norge ca. 3000 periodiske publikasjoner, når man holder aviser og ukeblad utenom. Av disse er 420 organisasjonstidsskrifter, når man ikke regner med rent vitenskapelige, lokale eller regionale samt religiøse tidsskrifter.

Alene skribenter av forskjellig slag kan bli medlemmer av Nj. Foreningen har 3728 medlemmer pr. 1.2.83 og er hovedorganisasjonen for opphavsmennene også innen området fagpresse. 332 av medlemmene i Nj var tilknyttet fagpresse og faglige organisasjoner og 202 var frilansmedlemmer. Av de 332 arbeidet 180 i fagtidsskrifter, og derav 60 i tidsskrifter som var medlemmer av DNFF.

Skribentene i fagtidsskriftene vil dels være profesjonelle - forfattere, forskere, redaktører, journalister - og dels uprofesjonelle, som ikke har slik skribentvirksomhet som fast inntektskilde.

Man må se den fordeling av kopivederlaget som skal foretas nu i sammenheng med fordelingen av det totale kopivederlag. Dette ble først fordelt på "boksiden" og "pressesiden". Kopinors styre antok at en rekke opphavsmenn ville kunne gjøre krav i begge grupper, men foreslo at deres respektive organisasjoner bare skulle gjøre krav gjeldende i den gruppe hvor de hadde sin hovedinteresse. I det prinsippnotat av 1.10.80 fra styreformannen i Kopinor som ble lagt til grunn for fordelingsordningen, var det uttalt: "Organisasjonene forutsettes da ved fordelingen innenfor vedkommende gruppe å kunne ha utbytte av at en ellers konkurrerende gruppe er ute av bildet til gjengjeld for at de har gitt avkall på sitt krav i den annen gruppe".

NJ har anført at selv om forfattere og forskere også har skrevet i fagtidsskrifter har de fått sitt kopivederlag ved det beløp som er tildelt Norsk Faglitterær Forfatterforening av boksidens andel. Disse skal da ikke delta i fordelingen av fagpressens andel, hvilket må godskrives NJ som representant for de opphavsmenn som har rett til vederlag for kopiering av stoff fra fagtidsskriftene.

NJ hevder å være den eneste organisasjon som har rett til den del av vederlaget for kopiering av fagtidsskrifter som skal tilfalle opphavsmennene og har lagt ned slik

påstand:

1. Kopieringsvederlaget på kr. 214.312 med påløpne renter fordeles med 70% til Norsk Journalistlag og 30% til Den Norske Fagpresses Forening.
2. Hver av partene bærer sine saksomkostninger.
3. Voldgiftsretten fastsetter selv sitt honorar og fordeler dette mellom partene.

2.2 DNFF ble stiftet i 1898 og er landets eldste presseorganisasjon. Foreningen representerer i denne sak så vel utgiverne av fagtidsskrifter som redaktører og fagskribenter. Foreningen ble opprinnelig stiftet av redaktører i fagpressen og har først og fremst vært et forum for redaktørene og det redaksjonelle miljø. Foreningen har fra 1900 utstedt sitt eget pressekort til redaktører og redaksjonelle medarbeidere og var den første landsomfattende presseorganisasjon med pressekort for medlemmene.

Efter DNFF's vedtekter § 2 kan opptas som medlemmer "tidsskrifter som har vært utgitt i Norge i minst 12 måneder, og som med et faglig innhold er rettet mot yrke, næringsgren eller interesseområde". Av de ca. 420 fagtidsskrifter i Norge er 175 medlemmer av DNFF. De øvrige er bl.a. bedrifts- eller foreningstidsskrifter uten slikt faglig innhold at de kan bli medlemmer av DNFF. De største og vesentligste fagtidsskrifter er medlemmer av DNFF.

I voldgiftsdommen i Kopifagsak 1 mellom NAL og NJ ble utgiverandelen fastsatt til 30% på bakgrunn av omkostninger og det arbeide som ligger bak den tekniske tilrettelegging og trykking av det stoff som kan bli gjenstand for kopiering. Ved den avtale om fordeling av kopieringsvederlaget som ble inngått mellom ukepressen og NJ ble utgiverandelen også satt til 30%. Selv om de tekniske grunnomkostninger på grunn av de små opplag kan være større i fagpressen enn i aviser og ukepresse, vil DNFF allikevel kunne akseptere at utgiverandelen settes til 30% også i denne sak.

DNFF representerer imidlertid i stor utstrekning også fagpressens opphavsmenn. Selv om opphavsrettighetene i utgangspunktet er individuelle, er de blitt kollektivisert i den ordning som er blitt avtalt for fordeling av det kopieringsvederlag som staten skal betale. Vederlaget skal fordeles mellom de organisasjoner som naturlig representerer de forskjellige grupper av opphavsmenn. DNFF representerer i denne sammenheng så vel redaktører som fagskribenter som til sammen har skrevet den langt vesentligste del av det stoff som er blitt kopiert fra fagtidsskriftene. Journalister som sogner til NJ har bare skrevet en meget liten del av det som er blitt kopiert fra fagtidsskriftene.

Efter § 12 i DNFF's vedtekter kan det innen foreningen opprettes faggrupper med egne vedtekter. Så vel fagtidsskriftenes redaktører som fagskribentene er tilknyttet DNFF gjennom slike faggrupper.

Faggruppen "Fagpressens Redaktørforening" ble opprettet i 1973 i henhold til DNFF's vedtekter § 12. Efter Redaktørforeningens vedtekter kan den ta opp som medlemmer (§ 3) "yrkesredaktører i tidsskrifter/fagblad tilsluttet Den Norske Fagpresses Forening". Med "yrkesredaktør" forstår vedtektene (§1) "en redaktør som har redaktørarbeidet som hovedoppgave". Redaktørforeningen har i årsmøte gitt DNFF slik fullmakt:

"Årsmøtet i Fagpressens Redakterforening ber moderforeningen - om også å ivareta redaktørens opphavsrettigheter og interesser når det gjelder kopifagmidler, uansett den enkelte redaktørs tilknytning til eventuelle andre fag- og yrkesorganisasjoner."

DNFF har også fremlagt 97 individuelle fullmakter fra redaksjonelle ledere av fagttidsskrifter. Fullmaktene har følgende standard innhold:

"Undertegnede som er redaksjonell leder av..... (fagbladets navn) erklærer at Den Norske Fagpresses Forening representerer mine opphavsretter i Kopisammenheng i henhold til foreningens vedtekter og enstemmige årsmøtevedtak."

DNFF har også anført at Fagpressens Redaktørforening er part i Kopinor gjennom sitt medlemskap i DNFF, som var med å etablere Kopinor.

DNFF hevder videre at foreningen er den naturlige representant for de fagskribenter som ikke er redaktører eller medlemmer av NJ. DNFF har nylig etablert "Fagpressens Skribentforening" som egen faggruppe innen foreningen. Redaktører som ikke er medlemmer av Fagpressens Redaktørforening og andre fagskribenter som ikke er medlemmer av NJ, kan bli medlemmer av Fagpressens Skribentforening. Denne eksisterte imidlertid ikke i årene 1977-79.

Fagskribentene er i det vesentlige ikke yrkesskribenter, men personer som skriver i fagttidsskrifter som spesialister på forskjellige fagområder, som f.eks. leger, ingeniører, lektorer, forskere osv. De er knyttet til organisasjoner som ofte eier tidsskrifter som er medlemmer av DNFF. Det er fremlagt 32 erklæringer fra organisasjoner som Norske Sivilingeniørers Forening, Norske Sosialøkonomers Forening osv. som uttaler at foreningen anser seg berettiget til som organisasjon å representere sine medlemmers opphavsrettslige interesser og at man i relasjon til fordeling av kopieringsvederlaget ikke anser det naturlig at NJ skal representere disse interesser og at DNFF bør gjøre dette. På dette grunnlag er DNFF av organisasjonene gitt fullmakt til å representere vedkommende fagskribenters interesser.

Av NJ's medlemmer er bare 50-60 som arbeider i tidsskrifter tilsluttet DNFF. Disse er ansatt i 21 tidsskrifter tilsluttet DNFF. Ytterligere 59 av de 420 fagttidsskrifter har ansatte som er medlemmer av NJ. Av det totale redaksjonspersonale i fagttidsskrifter er bare ca. 18% medlemmer av NJ.

Redaksjonene i fagtidsskriftene er små og har ofte bare redaktøren som eneste fast ansatte. DNFF har vist til en undersøkelse blant 113 fagblad i 1982. Ifølge undersøkelsen hadde 45% av bladene alene redaktøren som fast ansatt redaksjonell medarbeider, 31% hadde tomannsredaksjoner og 19% hadde flere enn to redaksjonelle medarbeidere. I det hele vil en vesentlig større del av stoffet i fagtidsskrifter være skrevet av redaktørene enn det som er vanlig i ukepresse og aviser, hvor redaktørene i større grad har administrative oppgaver. Ifølge nevnte undersøkelse fra 1982 var 36% av stoffet i fagbladene skrevet av redaktørene.

DNFF har videre anført at den samme undersøkelse viste at 48% av stoffet var skrevet av frilans fagskribenter. Dette er det stoff skrevet av spesialister som gir tidsskriftene deres faglige tyngde og som er nødvendig for deres egenart. Det vil i stor utstrekning være denne type stoff som har faglig og pedagogisk verdi og som derfor særlig er blitt kopiert av skolene.

DNFF har videre anført at undersøkelsen fra 1982 viser at bare ca. 16% av stoffet i fagtidsskriftene var skrevet av journalistiske skribenter og bidragsyttere. Foreningen hevder at dette er stoff av en art som i mindre grad er blitt kopiert og at NJ ikke bør tilkjennes mer enn 10% av kopieringsvederlaget.

DNFF har lagt ned slik

påstand:

1. Av kopieringsvederlaget med påløpne renter tilfaller 90% Den Norske Fagpresses Forening til fordeling med 30% som utgiverandel, 35% som redaktørandel og 25% som andel til faglige skribenter, mens 10% tilfaller Norsk Journalistlag til fordeling blant journalistiske skribenter.
2. Hver av partene bærer sine omkostninger.
3. Voldgiftsretten fastsetter selv sitt honorar og fordeler dette mellom partene.

3. Voldgiftsretten skal bemerke:

Twisten gjelder fordeling mellom partene av et kopieringsvederlag for årene 1977-79 på kr. 214.312 tillagt de renter som vil påløpe inntil fordelingen kan bli gjennomført.

Partene er enige om at DNFF har rett til 30% av kopieringsvederlaget som "utgiverandel". Tvisten gjelder for så vidt fordelingen av det resterende som skal tilfalle organisasjoner som representerer de individuelle opphavsmenn, hvis stoff er blitt kopiert. Disse opphavsmenn tilhører gruppene redaktører, journalister og mer frittstående fagskribenter. De avgjørende spørsmål er

- (1) hvilken organisasjon som i relasjon til kopieringsvederlaget er nærmest til å representere vedkommende gruppe av opphavsmenn og
- (2) hvorledes vederlaget størrelsesmessig skal fordeles mellom partene.

For så vidt gjelder gruppen journalister er det alene NJ som kan gjøre krav på andel av kopieringsvederlaget på vegne av denne gruppe. Noe annet er heller ikke påstått av DNFF.

Derimot gjør begge parter krav på å representere redaktørene og de frie fagskribenter.

Redaktører som er å anse som arbeidsgiver, eller representant for arbeidsgiver, i relasjon til det øvrige personale, kan ikke bli medlem av NJ ifølge lagets vedtekter. NJ kan da heller ikke motta kopieringsvederlag på vegne av disse redaktører. Voldgiftsretten finner imidlertid at DNFF også må være den naturlige representant for de øvrige redaktører i fagtidsskriftene. Retten legger da vekt på at redaktørene synes å ha hatt en sentral rolle i DNFF helt fra foreningens stiftelse i 1898 og legger i denne sammenheng også en viss vekt på de mange fremlagte fullmakter fra redaktører til DNFF. Retten forutsetter at midlene vil bli anvendt slik at alle redaktører av fagtidsskrifter får samme mulighet til å få fordel av midlene uansett om vedkommende er tilknyttet DNFF eller ikke.

Efter fotokopieringsloven av 8. juni 1979, § 1, er kopiering til bruk i undervisningsvirksomhet tillatt når det er inngått "avtale om slik framstilling med organisasjon som representerer en vesentlig del av norske opphavsmenn på området". Voldgiftsretten antar at flertallet av de frittstående fagskribenter naturlig sogner til Norsk Faglitterær Forfatterforening og blir representert av denne ved fastsettelse av vederlag for kopiering. NFF fikk sin andel av det kopieringsvederlag for årene 1977-79 som tilfalt "boksiden". Selv om foreningen har medlemmer - og må ansees å representere - fagskribenter som også leverer artikler til fagtidsskriftene, skal den etter de fordelingsprinsipper som er fastsatt av Kopinors styre ikke få andel i det kopieringsvederlag som tilfaller fagtidsskriftene. Etter rettens oppfatning er det ikke naturlig å anse noen av de to parter i saken som representant i denne sammenheng for de frie

fagskribenter. Retten finner det ikke nødvendig eller riktig å ta stilling til hvor stor andel av kopieringsvederlaget som gjelder arbeider skrevet av frittstående fagskribenter.

DNFF har hevdet at bare en liten del av det stoff som ble kopiert var skrevet av journalister, og har påstått at andelen til NJ skal settes til 10%. NJ har på sin side hevdet at det som ble kopiert av skolene i ganske stor grad har vært stoff av almen interesse skrevet av journalister. NJ har i denne sammenheng vist til en dansk undersøkelse og har påstått at andelen til NJ skal settes til 70% (inkl. andeler til gruppene redaktører og frie fagskribenter).

Retten finner at de av partene påberopte statistiske undersøkelser gjelder så små grunnlagstall og er så pass tilfeldige at det ikke kan legges avgjørende vekt på noen av disse. Retten anser det imidlertid sannsynlig at journalistisk stoff er blitt kopiert av skolene i noe større omfang enn antatt av DNFF.

Efter en samlet vurdering er voldgiftsretten kommet til at det vil være rimelig å ansette den del av kopieringsvederlaget for 1977-79 som skal tilfalle NJ som representant for de journalister hvis stoff er blitt kopiert, til 35%. Det resterende skal tilfalle DNFF med 65%, hvorav utgiverandelen utgjør 30%, slik som avtalt av partene.

Dommen er ensstemmig.

Slutning

1. Kopieringsvederlaget til fagpressen for 1977-79 på kr. 214.312 med påløpne renter fordeles med 65% til Den Norske Fagpresses Forening og 35% til Norsk Journalistlag.
2. Hver av partene bærer sine saksomkostninger.
3. Partene betaler voldgiftsrettens honorar i samme forhold som nevnt under pkt. 1, dog slik at partene står solidarisk ansvarlig overfor voldgiftsretten for betalingen.

Oslo, den 20. mars 1984

Magnus Aarbakke

Magnus Aarbakke

Per Brunsvig

Per Brunsvig

Jon Bing

Jon Bing